

HÌNH TƯỢNG THIẾU NHI QUA MỘT SỐ TÁC PHẨM MỸ THUẬT TRONG TRIỂN LÃM MỸ THUẬT TOÀN QUỐC

I DƯƠNG THANH NGỌC

Email: duongngoc66@gmail.com

Trường ĐH Kiến trúc TPHCM

CHILDREN'S IMAGE THROUGH SOME FINE ART WORKS IN NATIONAL ART EXHIBITIONS

TÓM TẮT ↔ ABSTRACT

Trong nghệ thuật tạo hình Việt Nam nói chung, các tác phẩm trong Triển lãm Mỹ thuật toàn quốc nói riêng, hình tượng thiếu nhi được nhiều nghệ sĩ khai thác sáng tác bằng cung bậc của cảm xúc, chất liệu và phong cách, bút pháp khác nhau. Các tác phẩm sáng tác về hình tượng thiếu nhi đã có tác động mạnh mẽ trong việc giáo dục thẩm mỹ, cũng như trong việc xây dựng nhân cách con người Việt Nam. Hình tượng thiếu nhi là một hình tượng nghệ thuật tạo hình đặc biệt được thể hiện trong các tác phẩm mỹ thuật chủ yếu vẫn là phong cách hiện thực, nhưng có ảnh hưởng các trào lưu nghệ thuật khác trong quá trình giao lưu, hội nhập quốc tế, nhưng bước chuyển chưa thật rõ rệt. Vì thế phong cách và bút pháp sáng tác của các họa sĩ về hình tượng thiếu nhi có xu hướng tiếp cận gần với nhận thức thẩm mỹ của công chúng, thuần thực trong kỹ thuật thể hiện cũng như cách đặt các chủ đề cho tác phẩm như: hình tượng thiếu nhi với Chủ tịch Hồ Chí Minh, với gia đình, với xã hội và trong học tập, vui chơi. Bài viết giới thiệu một số tác phẩm mỹ thuật với chủ đề hình tượng thiếu nhi nhằm đề cao vai trò về giáo dục chính trị, khoa học, đạo đức và thẩm mỹ trong bối cảnh hiện nay.

Từ khóa: Thiếu nhi, mỹ thuật, giáo dục

In the visual arts of Vietnam in general, and the works in the national art exhibition in particular, children's images are exploited by many artists to create with a range of emotions, materials and styles. different. Creative works on children's images have had a strong impact on aesthetic education, as well as in building Vietnamese personality. Children's image is a special visual art image shown in art works, which is still mainly realist style, but influences other art trends in the process of exchange and integration. international, but the transition is not very clear. Therefore, the style and writing style of artists about children's images tend to approach the public's aesthetic perception, and are proficient in expression techniques as well as how to set themes for their works. such as: the image of children with President Ho Chi Minh, with their family, with society, and in learning and playing. The article introduces a number of fine art works with the theme of children's images in order to highlight the role of political, scientific, ethical and aesthetic education in the current context.

Keywords: Children, art, education

Đặt vấn đề

Xây dựng hình tượng thiếu nhi trong nghệ thuật tạo hình Việt Nam hiện đại là xây dựng văn hóa thẩm mỹ, một trong những nhiệm vụ quan trọng của chiến lược phát triển nhân cách con người. Khi nghiên cứu, khai thác, sáng tạo hình tượng thiếu nhi vào nghệ thuật tạo hình là làm tăng thêm sự phong phú về cuộc sống con người. Đồng thời đã góp phần phản ánh một cách chân thực đưa cái đẹp trong cuộc sống vào nghệ thuật, đóng góp một phần không nhỏ vào việc hoàn thiện con người có tư tưởng và tình cảm chân chính. Từ những năm 1985 trở lại đây Triển lãm Mỹ thuật toàn quốc vẫn được duy trì thực hiện 5 năm 1 lần, đó là cơ hội để nhìn lại bức tranh toàn cảnh về mỹ thuật Việt Nam thông qua các tác phẩm trên nhiều chất liệu: sơn dầu, sơn mài, lụa... (hội họa), khắc gỗ, khắc kẽm, in li tô (đồ họa) và gỗ, đồng, composit (điều khắc) với kỹ thuật và quan điểm tạo hình độc đáo. Nội dung dưới đây sẽ tập trung giới thiệu một số tác phẩm thuộc lĩnh vực hội họa và đồ họa về đề tài thiếu nhi.

Nội dung

1. Hình tượng thiếu nhi với Chủ tịch Hồ Chí Minh

Chủ tịch Hồ Chí Minh là vị lãnh tụ kính yêu của dân tộc Việt Nam và bè bạn khắp năm châu. Sinh thời, Bác luôn dành tình yêu thương vô hạn đối với thiếu niên, nhi đồng. Bác dành tất cả lòng hiền từ ấm áp cho đồng bào, con cháu, già, trẻ, gái, trai, miền Bắc, miền Nam, miền xuôi, miền ngược. Trong bản di chúc của mình, Bác không quên nhắc đến thế hệ thiếu niên, nhi đồng: “Cuối cùng, tôi để lại muôn vàn tình thân yêu cho toàn dân, toàn Đảng, cho toàn thể bộ đội, cho các cháu thanh niên và nhi đồng. Tôi cũng gửi lời chào thân ái đến các đồng chí, các bầu bạn và các cháu thanh niên, nhi đồng quốc tế”. (Di chúc của Chủ tịch Hồ Chí Minh).

Tác phẩm Bác Hồ với thiếu nhi (sơn dầu) của họa sĩ Phạm Anh (TLMTTQ năm 1985), cho thấy tác giả sử dụng yếu tố hình, mảng, nét theo xu hướng biểu hiện, chất lọc hình, màu có ảnh hưởng lối tạo hình dân gian Việt Nam..., để làm tôn vẻ đẹp hình thể của Bác và hình tượng ba em thiếu nhi. Khuôn mặt của Bác và các em thiếu nhi được thể hiện theo dạng mảng bẹt và nét tinh giản, nhưng vẫn tạo nên sự rạng ngời của các em, sự vui tươi, nhân hậu của Bác tạo ra những điểm nhấn quan trọng của toàn bộ bức tranh. Tác giả đã sử dụng không gian ước lệ cho tác phẩm nhằm tạo ra cảm giác gần gũi giữa Bác và các em thiếu nhi. Bố cục của bức tranh có hình tượng em bé vuốt râu Bác tạo ra sự thân thiện, gần gũi, triu mến của Bác với thiếu nhi; em bé ôm chim hòa bình, biểu hiện cho sự thanh bình, hạnh phúc; em bé cầm quả cam và chùm nho thể hiện sự ấm no, và tình thương của Bác đối với các cháu thiếu niên, nhi đồng. Tác giả dùng phương pháp giản lược hình, mảng màu và nét vẽ làm cho bức

tranh khá sinh động, mang âm hưởng dân tộc nhưng không kém phần hiện đại. Tác phẩm Bác Hồ với thiếu nhi (sơn dầu) của họa sĩ Đỗ Mạnh Cường (TLMTTQ năm 2000), là một tác phẩm sáng tác về đề tài hình tượng thiếu nhi đẹp cả về hình thức và nội dung vừa hiện thực nhưng cũng tạo những ấn tượng cho phong cách sáng tác. Đây là tác phẩm phản ánh một cảm xúc về nét đẹp của Bác đối với thiếu niên nhi đồng, họa sĩ đã dùng ngôn ngữ tạo hình chủ đạo là những mảng màu, hình, nét..., cách điệu theo dạng hình và bóng tạo ra sự lung linh huyền ảo cho bức tranh. Từ trang phục của các em thiếu nhi cho thấy các em là đại diện cho các vùng dân tộc Việt Nam đang vui mừng bên Bác. Họa sĩ đã tạo hình tượng Bác, hình tượng các em thiếu nhi từ các lớp, mảng màu chia nhỏ thành các diện màu cứ chồng lấn lên nhau thành nhiều lớp lang nhưng vẫn thấy hình ảnh Bác nhân hậu, hình tượng các em thiếu nhi đang hân hoan, tung tăng, hạnh phúc bên Bác. Hình dáng Bác được mô tả với vầng trán cao, mắt sáng, dáng ung dung, phía xa thấp thoáng hình chim bồ câu và màu cờ tổ quốc.

Tác phẩm Bác vui cùng chúng cháu hay Bác Hồ với thiếu nhi của họa sĩ Phạm Thị Yên Hoà (sơn dầu). Tác giả lại diễn tả buổi vui trung thu của các em thiếu nhi với hình sư tử, dưới sự cảm thụ của Bác Hồ cùng các cháu thiếu nhi. Hình tượng sư tử được sắp xếp kết hợp cùng hình tượng các em thiếu nhi với kích thước to, nhỏ được họa sĩ khéo léo đưa xuống phần dưới hai góc của tranh nhằm phá đi những hướng góc cạnh và tạo ra không gian xa, gần một cách hợp lý. Phía trên bức tranh được bố cục các lồng đèn với hình ảnh các con vật gần gũi trong cuộc sống như: thỏ, cá, bướm, ong, bò ngựa; hình ông sao, tàu vũ trụ và đặc biệt là hình tượng chim hòa bình có màu trắng nổi bật. Màu sắc trong tranh được dùng chủ đạo là gam màu nóng với hình thức tạo hình trang trí vui, nhộn, như màu: đỏ, cam, xanh, trên nền trời màu xanh dương nhạt, đã tạo nên một không khí, sắc thái vui nhộn, tương xứng của một đêm Tết Trung Thu đặc trưng ở Việt Nam. Tất cả hình tượng các nhân vật được miêu tả đơn giản nhưng khá rõ nét, theo dạng không gian đồng hiện từ gần tới xa, theo nhịp điệu xoay vòng đã tạo ra một trật tự, không gian bao la và vui nhộn trong tranh. Tác phẩm không chỉ gửi tới người xem một khung cảnh vui tươi, sôi động của ngày Tết Trung thu truyền thống của dân tộc mà còn gửi tới người xem một cảm xúc, tình yêu thương với quê hương đất nước với các em thiếu nhi và đặc biệt là Bác Hồ kính yêu với các cháu thiếu niên, nhi đồng.

Tác phẩm Cháu nào cũng có quà của họa sĩ Nguyễn Quang Hưng (sơn dầu) (TLMTTQ năm 2010), được bố cục ở dạng đồng hiện theo một cung tròn có các lớp trước sau và chia thành các nhóm tạo thành tổng thể bức tranh với cảm xúc vui tươi, sinh động. Trung tâm tranh là hình tượng Bác Hồ giản dị chân đi dép

cao su, cổ vát khăn đang ngồi bôn đồ ăn cho một em bé rất thân thương và ân cần. Bên trái tranh là hình tượng em thiếu nhi mặc váy, tay phải cầm quả cam, tay trái nâng chim bồ câu, với tư thế như muốn thả chú chim nhỏ hòa cùng các bạn đang bay trên bầu trời. Bên phải tranh là hình tượng hai bé thiếu nhi đứng ngoan ngoãn sau Bác, trên tay cậu em nhỏ đang cầm một bông hồng đỏ thắm và trên vai cậu anh lớn quàng khăn đỏ, chim bồ câu đậu rất thân thiện. Phía dưới tranh bên trái là hình ảnh đàn cá vàng đang bơi lội tung tăng, bên phải tranh là những lá, nụ sen đang hé nở. Nền tranh là một màu xanh cô ban, da trời được chia thành ba tông màu để tạo sự phân cách không gian, phía trên là những áng mây hồng đang lững lờ bay, xa xa là những con thuyền với cánh buồm căng gió, phía trên là những chú chim bồ câu đang bay lượn... Toàn tranh tác giả xử lý gam màu xanh là chủ đạo, với bố cục theo dạng hình tròn nên làm cho bức tranh có không khí thật vui tươi, bao la, mang đậm yếu tố tượng trưng, lãng mạn.

2. Hình tượng thiếu nhi với gia đình

Tác phẩm Người mẹ Thái (lụa) của họa sĩ Nguyễn Thụy (TLMTTQ năm 2000) là một trong những tác phẩm ảnh hưởng xu hướng hiện thực, tân cổ điển bởi cách xây dựng hình tượng nhân vật có quan tâm đến bố cục, màu sắc và không gian thiên nhiên miền núi. Bằng kỹ thuật khá thuần thực họa sĩ từng thể hiện với hàng loạt những bức lụa mơ màng, êm dịu của cảnh núi rừng mà ông từng sáng tác. Bố cục tác phẩm thể hiện hình tượng một người mẹ người Thái đang gửi một em nhỏ trên, ngồi trên một chiếc ghế mây, tay phải cầm cây kéo thể hiện hình tượng đan lát, khâu vá, một công việc thường ngày của người phụ nữ Thái. Đối diện là hình tượng một em bé trong tư thế ngồi tay phải cầm một chiếc rổ nhỏ (có lẽ là đồ vật đựng kim, chỉ) để giúp mẹ may vá. Bên cạnh là chú mèo khoang, cây hoa ban nở hoa trắng và xa xa là núi rừng phủ sương... Màu chủ đạo là xanh đen, nâu và trắng tạo không gian có đậm nhạt, gần rõ, xa mờ là tinh thần chung của cái giá rét se lạnh ở quê hương. Hình tượng em bé thiếu nhi bên mẹ thể hiện tình mẫu tử được tác giả lựa chọn để sắp xếp thành bố cục chính trong tranh. Họa sĩ Nguyễn Thụy từng thành công trong chất liệu lụa với lối vẽ mượt mà, nhuần nhuyễn chứa đầy cảm xúc. Tranh Người mẹ Thái cho thấy sự điều luyện về kỹ thuật sử dụng lụa cũng như khả năng miêu tả con người, cảnh vật của hiện thực, sống động. Đó là phong cảnh miền núi nơi họa sĩ đã từng được học tập, sinh sống và nghiên cứu thể nghiệm trên chất liệu lụa truyền thống. Tác phẩm là thông điệp tới người xem một tình cảm gắn kết gia đình, một cảm xúc gần gũi, thân thương, của cha mẹ đối với con cái và tinh thần ham học hỏi của thiếu nhi Việt Nam.

Tác phẩm Hạnh phúc mùa xuân (lụa) của họa sĩ Tạ

Thị Ánh Hồng (TLMTTQ năm 2005) thể hiện theo quan niệm tạo hình hiện thực, dễ hiểu, dễ đồng cảm. Nhân vật chính trong tranh là hình tượng người cha đang trên chiếc xe đạp cũ kỹ, con gái đằng sau ôm lưng ba, hai bên và phía trước xe là những giỏ hoa cúc vạn thọ, bên đường là những bông hoa hướng dương..., thể hiện một khung cảnh không khí vui tươi, chuẩn bị Tết của một góc phố nghèo. Hình tượng người cha với dáng hình lam lũ nhưng rất vui tươi đang ngoái đầu lại trò chuyện cùng con đã toát lên một tình cảm cha con nồng ấm và ân chứa bên trong sự lạc quan, tin yêu cuộc sống. Hình tượng em bé hiện lên rực rỡ trong chiếc đầm đỏ, với hai chiếc nơ cài đầu màu cam, là điểm nhấn trong tranh. Khuôn mặt em bầu bĩnh, đôi mắt tròn xoe ngộ nghĩnh nghiêng đầu ngả vào lưng cha rất ngây thơ yên bình, tay bám chặt vào lưng cha, bao quang em là một rừng hoa lung linh, như báo hiệu một ngày mới, một mùa xuân với biết bao hy vọng. Với cách biểu hiện của hoa nở ở cả phía trước đường đi của hai cha con cũng như sự chuyển động của các nhân vật cho thấy không khí của việc chuẩn bị đón mùa xuân về trong đời sống bình yên. Bằng bút pháp theo khuynh hướng hiện thực biểu hiện tác giả đã mô tả bức tranh Hạnh phúc mùa xuân theo lối tư duy của người Việt mỗi khi Tết đến xuân về nhà nhà đều mua hoa để đón Tết. Cách sử dụng màu sắc trong tranh đã tận dụng tối đa luật tương phản khi thể hiện phần nền là bức tường cũ loang lổ màu ghi xám, cùng với màu đen, xanh của dáng người, khuôn mặt người cha. Thông qua tác phẩm, tác giả đã gửi tới người xem một thông điệp về tình cảm thiêng liêng giữa cha và con; những truyền thống tốt đẹp của dân tộc thông qua không khí chuẩn bị đón Tết cổ truyền; sự khó khăn gian khổ của dân tộc trong những năm tháng sau chiến tranh, thời bao cấp..., nhưng mọi người vẫn tràn đầy niềm tin, hy vọng, tình yêu thương, hạnh phúc trong một đất nước hòa bình, độc lập, thống nhất.

3. Hình tượng thiếu nhi với xã hội

Tác phẩm Bắt cá (tranh khắc gỗ màu) của họa sĩ Mai Anh (TLMTTQ năm 1995) đã cho người xem thấy được sự kết hợp nhuần nhuyễn giữa kỹ thuật tạo hình truyền thống và ngôn ngữ của nghệ thuật hiện đại. Hình tượng hai em bé trong tư thế bắt cá được họa sĩ sắp xếp bố cục khá độc đáo bởi tính động của các đường nét cũng như sự chuyển động của các gam màu tương phản đỏ - đen - trắng. Làm cho người xem thấy vừa hiện thực trên các khuôn mặt ngộ nghĩnh với chòm tóc trái đào, vừa như có sự phức tạp, xáo trộn về cấu trúc nhiều nét được thể hiện nổi trên bề mặt không gian tranh. Không chỉ ở mảng đề tài về tranh thiếu nhi mà ở nhiều tác phẩm khác cho thấy họa sĩ Mai Anh đã tỏ ra khá thuần thực về kỹ thuật khắc gỗ. Qua đó cho thấy họa sĩ đã đưa ra những thể nghiệm trên tranh khắc gỗ truyền thống với cấu trúc diễn dịch và tả kể có ẩn ý. Sự kết hợp kỹ thuật khắc gỗ

truyền thống về nghệ thuật tạo hình hiện thực, thể hiện nét đẹp riêng của tác phẩm với câu chuyện miền quê thân thuộc như nhấn mạnh về đặc điểm riêng của mỹ thuật hiện đại Việt Nam.

Khai thác tính hiện thực cổ điển ở lối nhìn có không gian rộng là tranh sơn dầu Em nhỏ vùng quê của họa sĩ Nguyễn Văn Đông (TLMTTQ năm 2010) lại mang đến hình tượng chân dung của một em bé nông thôn trong không gian tranh mệnh mang của đồng lúa. Hình tượng em bé khá rắn chắc, lột tả khuôn mặt ngây thơ pha chút suy tư, ánh mắt nhìn về nơi xa xa. Không vui cười như những trẻ em khác mà toát lên chân dung một bé gái có cơ thể khỏe mạnh, đáng đứng thẳng nhưng đầu hơi nghiêng, đầu tóc còn thiếu sự gọn gàng chín chu. Trên cơ sở phát huy được thể mạnh của chất liệu sơn dầu tác giả đã thể hiện hình tượng chân dung em bé gái mang tính hiện thực kết hợp với kỹ thuật sử dụng không gian trong tác phẩm, hình ảnh em bé được mô tả kỹ, chân thực, phù hợp với sự mệnh mang của cánh đồng thôn quê. Em nhỏ vùng quê là tác phẩm có cách xử lý không gian, màu sắc hài hòa, nhấn mạnh cá tính của nhân vật trong tranh, cũng là nhờ vào ưu điểm và khả năng biểu cảm gọi hình, gọi khối trong tranh. Tác giả vận dụng ưu điểm của chất liệu sơn dầu đó là tính ngẫu nhiên của màu được pha trộn cùng ý tưởng sáng tạo của nghệ sĩ đã giúp cho bức tranh đạt những tiêu chí của một tác phẩm chân dung có cá tính của nhân vật.

Tác phẩm Lễ hội lồng tồng (lụa) của họa sĩ Hà Cẩm Di (TLMTTQ năm 2000) đã miêu tả quang cảnh của buổi lễ hội dân tộc thiểu số vùng miền núi phía Bắc gần gũi với khuynh hướng hiện thực ấn tượng, bởi chính cái không gian bao la của màu nền được trải rộng trên bề mặt tranh. Từng nhóm nhân vật được sắp xếp theo vòng tròn cảnh cây, núi và nhà sàn. Tất cả là không gian bao la của rừng núi cỏ cây, hình tượng những em bé thiếu nhi đang vui chơi, như được tận hưởng những khoảnh khắc vui tươi của phong cảnh và tham gia vào những lễ hội của người thân. Những đầu hình sư tử được tác giả sử dụng màu đỏ và trắng như những điểm nhấn của bức tranh, đồng thời làm cho bức tranh thêm động bởi những cử chỉ của từng nhóm nhân vật. Hình tượng các em thiếu nhi được tham gia vào đội múa sư tử làm tăng thêm sức vui nhộn giữa núi rừng bao la. Toàn bộ bức tranh là không gian thanh bình, đồng hiện, bút pháp hiện thực, dễ đồng cảm bằng thẩm mỹ, được xử lý kỹ lưỡng trên chất liệu lụa, mang đến vẻ đẹp nhẹ nhàng ấn tượng về phong tục tập quán của con người Việt Nam. Tác phẩm Khát (tổng hợp) của họa sĩ Siu Quý (TLMTTQ năm 2005) là một trong những tác phẩm sáng tác hình tượng thiếu nhi khá đặc biệt, khai thác dưới chiều cạnh không thật êm đềm về đời sống của thiếu nhi. Đạt giải vàng trong kỳ triển lãm này, tác giả lấy hình tượng thiếu nhi để đại diện cho một đời sống

xã hội hiện đại. Trong đó sự biểu hiện rõ nhất là những khát khao của những con người thành thị sống trong đô thị trật tự không chỉ khát tìm những dòng nước qua những ống nước chằng chịt trong lòng thành phố, mà hình tượng thiếu nhi còn tượng trưng cho sự khát khao về tuổi thơ của thế hệ trẻ trong xã hội hiện đại. Chính vì thế, trung tâm của tác phẩm là hình ảnh em bé thiếu nhi đang khát khao mong chờ những giọt nước từ những ống nước khô khan chằng chịt. Màu sắc trong tranh đã được họa sĩ khéo léo sử dụng những gam xanh, vàng tạo cảm giác bị quan trước hình ảnh em bé thiếu nhi với sự chứng kiến trước khó khăn, mặt trái của thực tế xã hội hiện đại. Tất cả biểu hiện cho một thực trạng xã hội cũng như niềm khát khao của con người cũng như của chính họa sĩ đã gửi vào tranh hình tượng em bé thiếu nhi để mong ước cho tương lai thực trạng đó sẽ được khắc phục.

Tác phẩm Rác I, II (sơn dầu) của Trần Quốc Tuấn (TLMTTQ năm 2010) bao gồm 4 bức với nhân vật là các em bé thiếu nhi được tạo hình bằng sự tập hợp của các đồ vật rác thải. Bằng thủ pháp mô tả sự hỗn loạn của các loại rác thải tồn tại trong đời sống thường nhật như: kim tiêm, ống nhựa, xương cá, vỏ bao thuốc lá..., thậm chí là sự bốc cháy từng cuộn khói đen kịt bay cuộn trong không gian. Rác thải đang là vấn đề nhức nhối của toàn xã hội, nhưng dưới con mắt của nghệ sĩ tạo hình, vấn đề trở nên cấp thiết hơn trong việc tuyên truyền gìn giữ môi trường. Bằng ngôn ngữ tạo hình tác giả sử dụng màu, nét, không gian nhưng đầy tính tiêu cực để giải quyết sự hình thành tác phẩm, đó là chân dung hay khuôn mặt của em bé thiếu nhi. Phải chăng, hình tượng thiếu nhi trong tranh đã trở thành biểu tượng vừa đại diện cho thế hệ tương lai vừa như một hình ảnh nhắc nhở, cảnh báo nguy cơ của sự khủng hoảng ô nhiễm môi trường mà con người đang gánh chịu. Thiếu nhi là thế hệ chủ nhân tương lai được lồng ghép trong mối đe dọa về rác thải và những điều bất ổn trong cuộc sống hiện đại. Đó là sự đan cài với nhiều ý lớp ý nghĩa thông qua ngôn ngữ của nghệ thuật tạo hình cũng như cách tiếp cận với khả năng sáng tạo và thể hiện chất liệu.

4. Hình tượng thiếu nhi trong học tập, vui chơi

Tác phẩm Lốp học ở địa đạo (sơn mài) của họa sĩ Đoàn Văn Nguyên (TLMTTQ năm 2015) Bằng cách diễn tả bề mặt phẳng, bóng của sơn mài, tác phẩm cho thấy tác giả khai thác ánh sáng thuần túy bằng màu sắc hiện thực của ánh đèn trong hầm. Ánh sáng ấy không làm cho hình tượng các nhân vật là các em thiếu nhi đang học được đặt ở giữa tranh bị dẹt đi, mà được nhấn mạnh bằng những mảng màu đen, đỏ. Tất cả cứ hiện lên trên nền then hay nền son ở những độ sâu không đều, khiến cho mặt tranh không còn là một bình đồ đơn điệu, mà trái lại trình ra bằng những

mảng nông, sâu thay đổi khác nhau. Trong những điều kiện ấy, hình tượng các em thiếu nhi đang học bài đặc biệt được chú ý. Đó là nét đẹp của đường viền khoanh từng mảng màu lại, bởi vì mỗi mảng màu là một không gian nhỏ, và phải phối hợp với các không gian nhỏ khác quanh nó để tạo nên không gian chung của bức tranh. Chính đặc điểm này tác phẩm đã nói lên được không khí học tập của các em thiếu nhi trong hầm ở địa đạo. Dù hoàn cảnh khó khăn, gian khó nhưng các em vẫn say mê học tập, hình tượng người bà cầm đèn đứng đơ cao tạo ra ánh sáng nhưng cũng đem đến sự ấm cúng cho không khí dưới hầm.

Tác phẩm Em bé và ngựa giấy của họa sĩ Lê Văn Duy trưng bày tại cuộc TLMTTQ năm 1995 đã khẳng định khả năng sử dụng thành thạo chất liệu sơn dầu của tác giả. Mặt khác, nét mới trong tác phẩm này là khả năng sử dụng bút pháp táo bạo, các lớp nhân vật tạo ra không gian vừa thực vừa ảo. Hình ngựa giấy khá lớn chiếm gần hết bề mặt tranh, ngựa màu trắng đặt trên nền xanh, lớp ngoài cùng là hình tượng em bé ngồi giữa tranh, hình tượng em bé gái tạo ra sự tập trung chú ý vào phần trung tâm của tác phẩm. Phải chăng, họa sĩ lồng hình tượng em bé thiếu nhi để tạo ra sự hòa nhập với không gian bằng những mảng màu nâu ấm. Tác giả xây dựng vẻ đẹp nhân vật qua vệt bút sáng tối gọi hình khối và diễn chất, cùng với không gian, đồng hiện đan xen với những dải màu như bật ra trên nền xanh dịu nhẹ. Cách sắp xếp mảng cứng khoẻ kết hợp với những đường ngang, đường dọc, đường lượn, bờm ngựa chạy xuôi về một chiều đã làm nổi bật hình tượng em bé với khuôn mặt tròn, bầu bĩnh mềm mại trong bút pháp miêu tả.

Tác phẩm Trung thu (sơn mài) của họa sĩ Nguyễn Tiến Dũng trong TLMTTQ năm 2000, có đặc điểm nổi bật là sự ngộ nghĩnh của các em nhỏ. Tác giả khai thác khoảnh khắc múa vui trung thu của trẻ em miền Bắc Việt Nam trong nghi thức múa có hình sư tử. Đó là sự tham gia chính của hình sư tử được trang trí đẹp mắt cùng đèn ông sao, trống... Trong tranh màu đỏ là màu chủ đạo, hình sư tử được bố cục ở phía dưới gần giữa tranh nhưng không làm chia cắt tranh mà nó làm tôn thêm nét đẹp và không khí của một buổi múa mừng Tết trung thu. Bằng lối bố cục độc đáo khả năng biểu cảm của màu vàng làm nền tranh thay cho ánh trăng thu, nét trắng được trang trí trên đầu sư tử và chuyển động hầu khắp mặt tranh làm tăng thêm sự nhộn nhịp, vui nhộn trong đêm trung thu. Những màu sáng được gắn bằng độ ma che của vỏ trứng cùng màu trắng của bạc, quỳ làm cho bức tranh thêm lung linh, huyền ảo, không gian ẩn hiện, màu sắc lớp lang sâu thẳm... Đó là những ưu điểm của chất liệu sơn mài mà họa sĩ cũng đã sáng tác rất thành công.

Kết luận

Mỗi giai đoạn lịch sử, mỗi tác phẩm mỹ thuật lại đánh

dấu những sự thay đổi về cách nhìn và định hình phong cách riêng của từng nghệ sĩ. Với việc sáng tác về hình tượng thiếu nhi trong tác phẩm mỹ thuật, chúng ta thấy xuất hiện với ngày càng nhiều ở các cuộc TLMTTQ thông qua nhiều chủ đề phản ánh hiện thực của cuộc sống, như: Hình tượng thiếu nhi với Chủ tịch Hồ Chí Minh, với gia đình, xã hội và trong học tập, vui chơi.... Điều đó cho thấy các họa sĩ đã quan tâm đến hình tượng thiếu nhi ở nhiều góc nhìn, nhiều cách tiếp cận khác nhau. Đó chính là sự giáo dục thông qua mỹ thuật từ những giá trị lịch sử nguyên vẹn được ghi nhận ở từng tác phẩm, cũng như khẳng định tính thẩm mỹ đa chiều của thời đại, đã góp phần không nhỏ cho sự phát triển chung của nền mỹ thuật Việt Nam hiện đại.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Văn hóa - Thông tin (1995), *Vùng tập triển lãm mỹ thuật toàn quốc 1995*, Hà Nội.
2. Bộ Văn hóa - Thông tin (2001), *Vùng tập triển lãm Mỹ thuật toàn quốc 2000*, Vụ Mỹ thuật, Hà Nội.
3. Bộ Văn hóa - Thông tin - Hội Mỹ thuật Việt Nam (2005), *Vùng tập triển lãm Mỹ thuật toàn quốc 2001 - 2005*, Hà Nội.
4. Nguyễn Đức Hòa (2011), *"Triển lãm mỹ thuật Toàn quốc Việt Nam"*, Nghiên cứu Mỹ thuật, số 1,2,3,4, tr.79 - 86.
5. Nguyễn Đức Hòa (2012), *"Triển lãm mỹ thuật Toàn quốc Việt Nam"*, Nghiên cứu Mỹ thuật, số 1, tr.67 - 76.
6. Lương Quỳnh Khuê (1995), *Văn hóa thẩm mỹ và nhân cách*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
7. Nhiều tác giả (2008), *Trước hết là giá trị con người*, Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội.